

Afscheid Anneke

© Hans Dorseiffen, 2008

VEEL RUIMTE VOOR ANDEREN

Interview met Anneke Kemper

Door: Drs. Ben de Boer*

Wie is Anneke Kemper? Meer dan alleen bestuurder. Dat blijkt uit dit interview waarin ze terugblijkt op haar jaren als voorzitter van de VGVZ, maar ook vertelt over haar passie voor wetenschappelijk onderzoek, over geestelijke verzorging als verleidingskunst en haar herontdekking van het ambt. Anneke Kemper legt uit waarom ze in dit tijdschrift graag aandacht vraagt voor seksualiteit en lichamelijkeheid. 'Geestelijk verzorgers hebben de mond vol van een holistische mensvisie en daar heb ik al mijn bedenkingen bij. Maar je hoort ze nooit over het belang van seksualiteit, dat valt dan weer buiten de boot'.

Ambivalentie

Acht jaar lang was Anneke Kemper voorzitter van de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen – de VGVZ. Tijdens de Algemene Leden Vergadering op zeven juni in de Amsterdamse Mozes en Aäronkerk droeg ze de voorzittershamer over aan Simon Evers. Twee maanden later ontmoet ik haar in Enschede, waar ze werkt als geestelijk verzorger in een GGz-instelling. Hoe voelt het om niet meer voorzitter van de VGVZ te zijn? Ze begint te vertellen dat ze dat eigenlijk nog niet zo gemerkt heeft. Zo midden in de zomer. 'Het was vlak voor de vakantie en het seizoen loopt af en ik ben vroeg op vakantie gegaan. Dat maakt uit. Maar het is tweeslachtig. Ik heb nu geen schuldgevoel meer over achterstallige mail. De mailbox is leger en dan kan ik het allemaal beter behappen. En ook de druk van het voorzitterschap is weg. Maar er komt ook een vraag op: wat ga ik nu doen? Ik zit

in een overgangsfase. Ik ben me er van bewust dat het nu de tijd is om bakens te verzetten. Me bijvoorbeeld te richten op een studie. Ik heb het wel even gehad met besturen'. Toch benadrukt Anneke dat het stoppen met het voorzitterschap niet alleen maar opluchting betekent en voor haar veel vrijheid zal geven. Ze zal het ook gaan missen. 'Je mist de rol. Als voorzitter van de VGVZ wordt je belangrijk gevonden. Het is ook erkenning van je kwaliteiten en in je rol als voorzitter kun je daar iets mee gaan doen. Ook de contacten die het voorzitterschap met zich meebrengt zal ik missen. Maar natuurlijk, diezelfde rol geeft ook beperkingen en daar ben ik nu vrij van.'

Wortels

Op de vraag naar haar wortels weet ze eigenlijk niet zo direct een antwoord. Geboren in het Zuid-Hollandse Slikkerveer, heeft ze ongeveer in half

Nederland gewoond. Toch springt Breda eruit. Daar zat ze op de Middelbare school en daar besloot ze in het midden van de jaren zeventig om theologie te gaan studeren. Eerst in Heerlen, op de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat, later verhuisde ze naar Nijmegen. In Zuid-Limburg was het te klein en ze miste in Heerlen ook het contact met andere wetenschappelijke disciplines. In Nijmegen voelde ze zich thuis en kon ze haar horizon verbreden. Hans van de Ven, hoogleraar praktische theologie werd haar belangrijkste leermeester en inspirator. Zijn opvatting van praktische theologie als een vak waarin empirisch onderzoek centraal hoort te staan, sprak haar aan. Ze werd in die tijd betrokken bij de uitvoering van het onderzoek naar de theodicee en de wijze waarop patiënten van de afdeling radiotherapie en oncologie over God en het lijden denken. 'Voor mij is dat altijd de hamvraag van de theologie gebleven. Het lijden – dat wat er niet is, het gemis of dat nu komt door een natuurramp of door ons eigen handelen – hoe kun je met die ervaringen tegelijkertijd geloven?'

Muziek

Anneke Kemper was op school een bèta en had eigenlijk medicijnen willen studeren en was van jongs af aan geïnteresseerd in de wereld van de zorg. Waarom werd het dan toch theologie? 'Ik werd uitgeloot en ik wilde graag iets voor mensen doen. Ja, ik was achttien en ik kon goed zingen. Achteraf gezien was dat mijn link met de wereld van geloof en kerk'. Muziek is voor haar de vindplek van God gebleven. Al zou ze dat nog niet eens met die woorden willen zeggen. 'In muziek gaat het er om dat het door mensen gemaakt is en er hard voor gewerkt is en tegelijkertijd is er een "meer dan"'. Muziek was zo voor haar de meest toegankelijke vorm van geloven en bleef haar grote liefde. Met dogmatiek en liturgie had ze minder en ze koos ook niet voor de moraaltheologie, ook al is ze zelf analytisch van aard en vind ze het prettig om goed na te denken en zaken uit te pluizen en te systematiseren. Ook de feministische theologie

bood te weinig aanknopingspunten. Volgens Tine Halkes was Anneke niet een uitgesproken feministe en dat betreurde ze. Ze ging verloren voor de goede zaak. Anneke Kemper vond zelf de positie van vrouwen wel degelijk van belang en ook hun stem in de wereld van de theologie maar koos ervoor om aan de slag te gaan en zocht minder het debat.

Ratio en geloof

Over haar theologische positie zegt ze zelf: 'Ik ben altijd bezig met de worsteling tussen ratio en geloof. In geloven zit iets van overgave en passie. 'Hoe kun je je overgeven aan iets wat in je eigen gedachten opkomt? In de empirische theologie vond ze de mogelijkheid om bezig te zijn met systematisch theologisch onderzoek naar de gewone praktijk van alledag. Het moederschap doorkruist daarna promotieplannen. Met een dikke buik liep ze over de afdeling oncologie om patiënten daar te ondervragen over de invloed van hun levensbeschouwing op de beleving van hun ziekte. De jonge kinderen – vijf uiteindelijk – eisten alle aandacht maar toch kwam er op een moment een terugkeer naar de pastorale praktijk. Deze keer niet in de vorm van wetenschappelijk onderzoek, maar in een baan als pastor in een GGz-instelling in Enschede waar ze inmiddels woonde. Ook de wereld van de psychiatrie ervaart ze als een plek waar ze nog iedere dag leert. Al die verschillende mensen met hun boeiende wereld van voelen en denken. 'Ja, dat is voor mij wel een doel als pastor. Ik wil graag een thema aansnijden en iets doorgronden. Dat is ook de taak van de geestelijk verzorger, dat je iets kunt benoemen. Mensen komen ergens voor als ze bij mij aankloppen.'

Verleiding en beweging

'Geestelijk verzorgers behoren specialisten te zijn in contact en in verleiding.' Blijkbaar heeft Anneke Kemper deze definitie van geestelijke verzorging vaker gebruikt, want het komt er zonder haperen uit. Verleiding. Anneke vindt het bij uitstek

---

een geschikt woord om de taak van een geestelijk verzorger in een goed beeld te vangen. 'Met alles wat je in je hebt, probeer je cliënten te verleiden tot andere gedachten en gevoelens. Mensen zitten vaak vast in patronen. Geestelijk verzorgers zijn dan bij uitstek de professionals die lucht kunnen geven en vrijheid. En die verleiding tot nieuwe wegen kan natuurlijk alleen maar als er een goed contact is en er vertrouwen tussen twee mensen is ontstaan'.

Ze is rituelen steeds belangrijker gaan vinden en onderstreept het belang van lichamelijke en aanraking. Niet alleen door taal en met woorden maar ook met al je zintuigen kun je mensen bereiken en zo contact maken. En net als veel hulpverleners is ze geïnteresseerd in veranderingsprocessen. Hoe komen levens die tot stilstand zijn gekomen opnieuw in beweging? 'Beweging is ook één van mijn lijfwoorden.' Niet vreemd voor deze geestelijk verzorger die naast zingen ook nog met veel sportieve bezigheden haar agenda vult.

Bij een vraag naar de relatie tussen die beweging en de stilstand in de wereld van de psychiatrie, nuanceert ze haar metaforen. Ze wil vooral mensen leren kennen daar waar ze zijn en thuis zijn. De eerste opdracht van de geestelijk verzorger is het leggen van contact door je aan te sluiten bij het verhaal van die ander. 'Het gaat vaak ook alleen al om de verleiding tot contact. In de ouderenkliniek waar ik gewerkt heb is dat misschien wel juist het hoogste doel en zeker niet gemakkelijk. Daar vinden mensen het al heel fijn dat je even iemand aanraakt. Iemand is in slaap gesukkeld maar gaat dan weer rechtop zitten. Mensen vinden contact fijn. Daar geloof ik in.'

VGVZ: hoogte- en dieptepunten

Acht jaar lang voorzitter van de VGVZ. In haar dankwoord tijdens de Algemene Ledenvergadering benoemt ze de ontwikkelingen waar ze trots op is: een stafbureau, een netwerk in de politiek en

de zorg, meer aandacht voor ambt en spiritualiteit, een nieuwsbrief en een professioneler tijdschrift. Ook uit ze heel open haar zorg over ontwikkelingen die de vitaliteit van de beroepsvereniging kunnen bedreigen. Als voorzitter die afscheid neemt voelde ze de vrijheid om ook 'off the record' iets te kunnen zeggen en die gelegenheid greep ze met beide handen aan. Maar toch. Een dankwoord is een speech. Er zijn twee maanden verstreken. Wat zijn terugziend nu in die acht jaren voor haar persoonlijk echt hoogte – en dieptepunten geweest? Anneke aarzelt en vindt het praten in momenten te oppervlakkig. 'Ik zou het wat meer in de tijd willen situeren. Ik kwam in een vereniging die geleid werd door een voorzitter met passie en hartstocht. Ton Hanrath was een charismatisch leider. Ik heb een andere vorm van leiderschap gezocht en misschien heeft dat ook wel met mijn vrouw-zijn te maken. Vrouwen gaan anders om met machtsposities en leggen een ander accent op hun ego. Misschien wat vreemd om dat zo over jezelf te zeggen, maar dat was bij mij zo. Daardoor was er veel ruimte voor anderen. De organisatie steunde niet langer op één persoon. Ik heb veel aan anderen overgelaten en dat ook gedurfd en daar kan ik ook best trots op zijn. Of anderen dat ook hadden gekund, dat weet ik nog zo net niet.'

Als ik vraag naar de momenten die Anneke heeft ervaren als een dieptepunt komt opnieuw naar voren dat het voorzitterschap van de VGVZ niet alleen maar kansen en mogelijkheden biedt, maar soms ook veel kost. 'Het opofferen van persoonlijke relaties vanwege de rol. Dat was moeilijk. Ze zeggen wel eens "it's lonely at the top" en dat heb ik ook zo ervaren. Ik denk ook dat het achteraf niet gemakkelijk is geweest dat een vrouw voorzitter werd van de VGVZ. Besturen is nog altijd een mannenwereld en dat geldt ook voor onze beroepsvereniging. Wat ik ook heel zwaar heb gevonden is dat je soms wordt misverstaan en dat van je opvattingen een karikatuur wordt gemaakt. Je kunt het niet meer herstellen, maar herkent jezelf absoluut niet

---

in het beeld dan door anderen van jou gemaakt wordt.'

Als voorzitter nam Anneke Kemper afscheid in een vergadering die gewijd was aan ambtelijke binding. Zijn we in die acht jaren verder gekomen in het doordenken van de relatie tussen ambt en profesie? 'We zijn vooral een veel professionelere vereniging geworden en verder gekomen in het doordenken van onze professionaliteit. Zelf heb ik het belang van het ambt ook pas later in mijn carrière ontdekt en ben heel bewust gaan vragen om een zending. Je bent als geestelijk verzorger verbonden met een gemeenschap en een traditie en je staat in een geschiedenis. Dat is voor mij vooral de crux; het ambt – dat verbindt je met de anderen. Je moet er overigens voor oppassen dat de discussie over het ambt niet een draaikolk wordt die alle onderwerpen meezuigt. Dan blijkt over een aantal jaren dat we niet de goede discussie hebben gevoerd en dat het woord 'ambt' helemaal niet is waar het om draait'.

Lichamelijkheid

Anneke vraagt als scheidend voorzitter van de VGVZ in het *Tijdschrift voor Geestelijke Verzorging* aandacht voor lichamelijkheid, gender en geestelijke verzorging. Dichtbij merkt ze nog steeds dat er rondom seksualiteit en erotiek veel taboes bestaan en nog veel werk verzet moet worden. 'Als ik mijn kinderen vertel dat ik graag seksuologie wil gaan studeren ontvang ik een storm van protest. Theologie is natuurlijk al heel erg, dat je moeder werkt als pastor is ook al iets om je voor te schamen. Maar dan nu seksuologie. Grappig, dat religie en seksualiteit in onze cultuur allebei een groot taboe vormen. Hier bij ons in de instelling worden ze ook pas genoemd aan het einde van de intake. Waar je in gelooft en wat je seksuele identiteit is – het wordt beschouwd als iets in de sfeer van de intimiteit en men wil er eigenlijk ook niet al te veel van weten.'

In het nummer van TGV dat bij het afscheid van Anneke verschijnt wilde ze graag artikelen waarin dat woord seksualiteit nu eens centraal staat. 'Overigens definieer ik seksualiteit heel breed. Het gaat om het doordenken van het belang van de sekse in brede zin. Wat maakt het uit dat je man of dat je vrouw bent? Hoe gaan de seksen met elkaar om? Maar ook de biologische kant interesseert me. Een goede vrijpartij geeft mensen enorm veel energie. Waarom hebben we het daar niet over in onze gesprekken? Geestelijk verzorgers hebben de mond vol van een holistische mensvisie en daar heb ik al mijn bedenkingen bij. Maar je hoort ze nooit over het belang van seksualiteit, dat valt dan weer buiten de boot'. Ze vindt overigens dat je niet altijd over seksualiteit hoeft te praten, maar dat je er op veel momenten aandacht kunt besteden aan die dimensie. Dat mensen een lichaam hebben, man of vrouw zijn. Je kunt complimenten geven over mooie schoenen of een jurk. Je kunt ook je eigen vrouw- of man-zijn een rol laten spelen in je contacten met cliënten.

Dank

Als ik aan het einde van het gesprek aan Anneke vraag of ze nog iets vergeten is te zeggen in haar dankwoord, dan valt het even stil. Ze weet het niet. Eigenlijk is alles in dat dankwoord al gezegd. Als ik terugkijk op die acht jaren heb ik zoveel kunnen doen, geleerd en ervaren en mensen hebben me daarvoor de kans gegeven. 'Dank, ja het laatste woord kan alleen maar een woord van dank zijn'.

---

* Drs. Ben de Boer is hoofdredacteur van TGV en is als geestelijk verzorger verbonden aan Arkin, GGz en verslavingszorg Amsterdam.

Amsterdam, 13 juli 2010

Beste Anneke,

Zeven juni 2010 was een bijzondere dag voor jou. Je beëindigde het voorzitterschap van de VGVZ dat je gedurende bijna acht jaar hebt vervuld.

De VGVZ kent een traditie van voorzitters die lang in functie blijven. Gedurende de bijna veertig jaar bestaan van onze vereniging ben jij slechts de vijfde voorzitter. Van 1971 tot 1980 was de heer van der Poel voorzitter, van 1980 tot 1991 de heer Strikwerda, van 1991 tot 1995 Jaap Doolgaard en van 1995 tot 2002 Ton Hanrath. Eind 2002 werd jij de eerste vrouwelijke voorzitter van de VGVZ. Dat is bijzonder! Jij hebt de traditie hoog gehouden om met gedrevenheid, volharding en uithoudingsvermogen de levendige en bruisende VGVZ voor te zitten.

Met enig historisch besef probeer ik te kijken naar de ontwikkelingen van de VGVZ en wat de bestuursperiodes van de diverse voorzitters kenmerkten.

Onder de eerste voorzitter van 1971 tot 1980 stond vooral de verankering van het beroep geestelijk verzorger binnen de intramurale gezondheidszorg, in het begin in de ziekenhuizen en later ook in de andere werkvelden, op de agenda. Dit alles had veel te maken met de secularisering en de snelle professionalisering binnen de gezondheidszorg.

Onder de tweede voorzitter van 1980 tot 1990 stond met name de financiële verankering van het beroep op de rol met een adequate salarisinschaling en de professionalisering van het beroep.

De derde en de vierde voorzitter van 1990 tot 2002 hebben het beroep verder professioneel op de kaart gezet en de VGVZ uitgebouwd tot de multidenominatieve vereniging die ze nu is. Daarbij speelde de werkveld- en sectorraden een grote rol. Tevens werd de aanzet gegeven tot professionalisering van de vereniging met het besluit een stafbureau op te richten en werden de internationale contacten opgebouwd.

Onder jouw voorzitterschap, Anneke, heeft het stafbureau gestalte gekregen. Daarnaast heb je je toegelegd op het stevig onderhouden van de internationale contacten. Van 2004 tot 2006 en wederom vanaf 2008 maakte je deel uit van het organiserend comité van de tweejaarlijkse internationale ontmoetingen van geestelijk verzorgers uit 26 Europese landen binnen het European Network of Health Care Chaplaincy. Je bent daar zeer gewaardeerd en ik ben blij dat je, ondanks dat je het voorzitterschap al neer hebt gelegd, de VGVZ toch nog wil vertegenwoordigen in september te Londen en mij daar als je opvolger wilt introduceren.

Je voorzitterschap is sterk bepaald door de discussies bij en rond de invoering van het beroepsregister voor geestelijk verzorgers en de vragen rond de 'ambtelijke binding'. Het beroepsregister is inmiddels twee en een half

jaar oud en is met een bestand van 500 geregistreerden een stevige realiteit geworden. Het register is nog afhankelijk van haar verwekker, de VGVZ, maar spoedig hoopt het register op eigen benen te kunnen staan. Het is wel heel symbolisch dat juist tijdens de ALV met als belangrijk agendapunt 'ambtelijke binding' jij afscheid genomen hebt. Deze discussie is door jou als voorzitter gevolgd en begeleid.

Het was niet altijd gemakkelijk om voorzitter te zijn van een club van 830 eigenzinnige professionals. We zijn er je dankbaar voor!

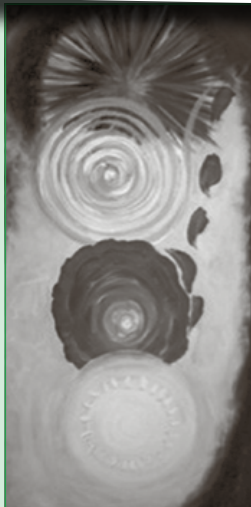
Je hebt vaker gezegd dat je gelooft in het laten ontstaan van een zekere chaos waardoor er scheppende krachten naar voren kunnen komen die jij dan weer bestuurlijk kon gebruiken. Dit is zeker iets wat waarneembaar was voor de leden van de VGVZ en de leden van het Algemeen Bestuur. Er zijn mooie zaken tot stand gekomen onder jouw voorzitterschap!

Je dankwoord tijdens de ALV was als het ware een testament van een afscheidnemend voorzitter. In dit nummer van het TGV zijn jouw gedachten opgenomen.

Ten slotte, nogmaals een hartelijk woord van dank voor al je inzet voor de VGVZ dat ik namens de vereniging heb ondersteund met een geschenk. Het is een deel van het kunstwerk dat André Bikker maakte voor het symposium van de VGVZ in 2009. Er waren zeven panelen ter verbeelding van de VGVZ, de zes denominaties van onze vereniging, aangevuld met het Boeddhisme. Jij kreeg het paneel van het hindoeïsme met de titel 'In cirkels groei ik'. De tekst bij het paneel luidt: 'In cirkels groei ik geleid door de wijsheid. Van leerling naar meester. Langzaam kom ik los van alles wat mij bindt.'

Alle goeds in je werkzaamheden als geestelijk verzorger in de GGZ Mediant en in je persoonlijk leven!

Hartelijke groet,
Simon Evers, voorzitter

'In cirkels groei ik'

In cirkels groei ik geleid door de wijsheid.
Van leerling naar meester.
Langzaam kom ik los
van alles wat mij bindt.

André Bikker
zie www.andrebikker.nl